

conclusion, that language is the best reflection of the ancient thinking and consciousness. The cult of Soma, that is widely represented in hymns, was some kind of a religious rite with the elements of sacrament and mystery, and the use of Soma's drink gave people an impulse for psychological actions, for developing a language, sociability, inspired for creativity and cultural instincts of a person. And the combination of music, Soma's drink and the speech of the priest threw into an ecstasy. The influence of such a state on the ancient person's mind encouraged the development of thinking, imagination, that were gradually forming the precise system of mythological believes and the beginnings of the philosophical thinking. This rite was of a great importance for the people of that time.

Thus, having studied properly the hymns of Rigveda, the scientist tried to understand how the perception of Indo-Aryans, the spiritual culture, the beginning of the creativity were developing. He emphasized the power of the influence of language on the people's consciousness. The idea of the influence of language, that is felt in the hymns of Rigveda together with a heady Soma's drink, on ancient people, wasn't continued in linguistics, history of the culture and cultural studies at all.

The contribution of D.M. Ovsyanyko-Kulikovskiy on the development of Ukrainian science is significant. The research methods of the spiritual world of an ancient person with the help of the language, made by the scientist, are very important nowadays in such fields as linguistics, social anthropology and cultural studies.

Key words: culture, cult, conception, ancient believes, vedatism, religion.

УДК 76.071.1: [81'371+070] (410+470+477)"18/19"

Довжик Олександра Костянтинівна
аспірантка

ДО ПИТАННЯ РЕЦЕПЦІЇ ОБРІ БЕРДСЛЕЯ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Статтю присвячено постаті емблематичного художника вікторіанської Англії Обрі Бердслея та його рецепції в Росії та Україні у першій чверті ХХ ст. Визначено вплив Бердслея на такі культурні явища, як авангардні художньо-літературні альманахи Росії, декоративне мистецтво Ballets Russes та сценографія прогресивних приватних театрів (театр Віри Комісаржевської), поезія Срібного століття. Пояснено значущість доробку та особи Бердслея для становлення таких українських художників, як Всеволод Максимович та Георгій Нарбут. Визначено головні проблеми літератури з теми дослідження.

Ключові слова: Обрі Бердслей, рецепція, Срібне століття, модернізм, декаданс, вікторіанська культура.

Метою статті є розгляд творчості англійського художника Обрі Бердслея (1872–1898) у зв'язку з його впливом на розвиток мистецтва модернізму на територіях Росії та України. Дана проблематика є актуальною через недостатнє висвітлення теми у вітчизняній та зарубіжній академічній літературі.

Роботи Бердслея були вперше опубліковані навесні 1893 року. У березні 1898 року молодий художник помер від туберкульозу. За короткий термін своєї скандальної кар'єри він досяг міжнародної слави та став одним з наймолодших митців, які конституювали стандарт "останнього великого стилю" – Art Nouveau. У 1895 році непересічний представник тогочасних мистецьких кіл, художник і письменник Макс Бірбом категорично проголосив, що належить до "Епохи Бердслея" [13, 160]. Останнє десятиліття ХІХ ст. в Англії увійшло до історії як "жовті дев'яності" – від назви авангардного декадентського альманаху "Жовта книга", художнім редактором якого був Бердслей. Його постать була чи не найбільш емблематичною та репрезентативною для доби вікторіанського декадансу – перехідної епохи, коли основи позитивістського світогляду та традиційні буржуазні цінності систематично підвішувалися представниками першої модерністської декади – прибічниками нової чуттєвості, нового "мистецтва заради мистецтва", що кидало виклик благопристойності вікторіанського "кенту".

Ключові моменти біографії Бердслея здаються впізнаваними, адже крізь неї проступає усталений епіфанічний сюжет про художника, що випередив свій час. Історія його життєтворчості циркулювала спершу як ряд беззастережних кліше у мемуарах сучасників, звідки перекочувувала у монографії дослідників наступних поколінь, а отже відтворити цей сталий набір тверджень неважко і сьогодні. У ньому Бердслея закарбовано як найодіознішого ілюстратора вікторіанського Лондона: він умисно скандалізував філістерів, вписуючи у свої малюнки еротичні деталі, які були радше дотепними, ніж порнографічними, та не відповідали конвенційним шаблонам репрезентації (наприклад, малюнки у декадентських журналах "Жовта книга" та "Савой"). Але крім того, він запам'ятався як денді, що вмів кожну свою появу на публіці перетворити на міні-перформанс; декадент, який "полюбляв грати на піаніно, влаштувавши на стільці поряд із собою людський скелет, аби створювати з кістками, що грюкають, своєрідний неможливий дует" [15, 7]; як бібліофіл, що він, прикутий до ліжка сухотними кровотечами, жадібно поглинав книжки трьома мовами; як позер та поціновувач театру, автор еротизованих літературних творів, млосний творець гротескних потвор та демонічних femme fatale, розпещений юний фронт з фотопортрету Фредеріка Еванса: його довгі аристократичні пальці обрамовують химерний профіль, який є самостійним шедевром Art Nouveau, а погляд з-під напівопущених вій виражає бодлеріанську пересиченість світом та холодну зневагу.

Автор відомої книги про десятиліття англійського декадансу, сучасник художника Холбрук Джексон зазначав, що "своєрідність Бердслея ув'язнила його навки у вісімсот дев'яностих, найяскравішим вираженням яких він був" [21, 91]. Аналіз попередньої академічної традиції підтверджує правильність думки вікторіанського автора. Попри те, що інтерес до Бердслея підтримувався протягом всього ХХ ст., дослідники-бердслеєзнавці зафіксували об'єкт своїх студій у хронологічних та географічних межах пізньовікторіанської Англії. За винятком роботи Джейн Дезмаре, присвяченої критичній рецепції художника у Франції [19], у центрі уваги вчених опинялися, в основному, різноманітні тенденції європейського та східного мистецтва, абсорбовані Бердслеєм, але не той вплив, що його мало мистецтва самого англійського декадента. У спеціалізованій літературі детально описано "феномен" Бердслея як утілення специфічних парадоксів пізньовікторіанської епохи [23; 24]; водночас способи, у які його робота та життєтворчість були засвоєні поза межами Лондона 1890-х, досліджені недостатньо. Зокрема, актуальним є аналіз рецепції художника в Україні та Росії початку ХХ ст.

Згідно зі спогадами художника і критика Олександра Бенуа, для покоління молодих аматорів мистецтва, які пізніше створили петербурзьке об'єднання "Мир Искусства", Бердслей був справжнім "володарем дум" [14, 103]. Естет Альфред Нурок був першим, хто захопився англійським декадентом і ознайомив з його творчістю спершу коло своїх друзів, а згодом – читацьку аудиторію друкованого органу об'єднання – новітнього художнього журналу "Мир Искусства". Саме Нурок був автором вступної статті про Бердслея у першому числі видання [1]. Крім того, через рік у журналі було надруковано присвячену художникові ілюстровану статтю англійського критика Д. С. Маккола, що її особисто замовляв редактор Сергій Дягілев [7]. Члени групи "Мир Искусства", художники Костянтин Сомов та Леон Бакст зазнали формівного впливу англійця на ранніх етапах своєї творчості. Сомов, до того ж, став упорядником першого альбому графіки Бердслея, опублікованого видавництвом "Шиповник" у 1906 році. Пізніше група художників "Мир Искусства" поширила вплив свого декоративного мистецтва по всьому світові завдяки співпраці з дягілевськими "Русскими сезонами" [18]. Як підтверджує робота Аннабель Разерфорд, сам славетний імпресаріо захоплювався Бердслеєм у петербурзький і паризький періоди та протягом ранніх років Ballets Russes (1895–1913) [22].

Варто зазначити, що окрім всесвітньо відомих "Русских балетов", творчість Бердслея також надихала декоративне оформлення приватних театрів, які на початку ХХ століття бурхливо розвивалися в обох російських столицях, наприклад, театру Віри Комісаржевської у Санкт-Петербурзі. У постановках авангардних режисерів Всеволода Мейєрхольда та Миколи Євреїнова використовувалися дизайни зачарованих естетикою Бердслея художників – Сергія Судейкіна, Миколи Калмакова, Василя Денисова, Миколи Сапунова та інших.

Серед визначних російських художніх видань початку ХХ століття слід також виокремити журнал "Весы" (1904–1909), редактором якого був гуру символістського та декадентського напрямків у літературі та мистецтві Валерій Брюсов. Стиль публікації був своєрідною маніфестацією явища "бердслеїзму". Особлива увага приділялася містичному еротизмові та диявольським аспектам в образах англійця. Одне з чисел журналу "Весы" за 1905 рік, на обкладинці якого було розміщено відомий фотопортрет авторства Фредеріка Еванса, було цілком присвячено літературній та художній творчості Бердслея. Найпомітніші представники московського художнього декадансу – Микола Феоділаков, Микола Міліоті, Володимир Дрітенспрейс, Анатолій Арапов – постійно співпрацювали з "Весами". На той час для цієї групи художників творчість та особистість Бердслея були наймоднішим мистецьким явищем. Миколу Феоділакова навіть називали "московським Бердслеєм": він імітував англійця не лише у своїх роботах, але й у повсякденних практиках [6, 230].

Серед каналів репрезентації мистецтва Бердслея та його міфу для російської публіки необхідно також виділити мистецький альманах "Аполлон" (1909–1917). Вплив графіка позначився на декоративному оформленні видання та ілюстраціях. Редактором журналу був петербурзький естет, світський лев, художній критик Сергій Маковський. Після еміграції Дягілева Маковський перейняв на себе певну частину культурно-менеджерських функцій імпресаріо у Північній Столиці. Маковський полюбляв мистецтво Бердслея та в 1909 році навіть присвятив йому монографію [8].

Наразі російськими вченими ініційоване обговорення впливу англійця на літературну традицію Срібного століття (1900–1920). І. А. Табункіна вивчає рецепцію Бердслея поетом-символістом Михайлом Кузміним, що відображено в окремих поезіях ("Fides Apostolica", "Тени косыми углами..." та інші), а також – у життєтворчому проєкті російського автора, висвітленого на сторінках його щоденників. "Естетико-поетологічна близькість" Бердслея та Кузміна визначається через тяжіння до багаторівневого синтезу – "традицій романтизму та символізму, античності й Середньовіччя, Заходу та Сходу, різних видів мистецтва, художніх стилів та національних культур, мистецтва та побуту" [9, 122]. Н. С. Бочарьова звертає увагу на несподівані паралелі між літературними творами Бердслея та поета-футуриста Василя Каменського [3].

За винятком цих прикладів, значення Бердслея для митців російського модернізму науковцями зазначається побіжно – у рамках вивчення ширших тем. Посилання на Бердслея з'являються у текстах Джона Боулта про мистецтво Срібного століття [17], Катерини В'язової – про англійські впливи у російському мистецтві межі ХІХ–ХХ ст. [6]. Статті В'ячеслава Шестакова [11] та Гражини Бобілевич [16] можна вважати спробами підсумувати внесок художника у становлення культури модернізму в Росії, проте через описовий формат ці тексти не реалізують поставлену мету.

Ще менш дослідженою є рецепція творчості Бердслея на території України. В українських культурних центрах джерелами знання про закордонні художні новації були такі журнали, як "В мире искусства" (1907–1917), "Искусство и печатное дело" (1909), "Искусство" (1912–1914), "Искусство в Южной России" (1912–1914). Завдяки цим та переліченим вище російським художнім виданням, а також завдяки поїздкам культурних діячів, у першу чергу художників, закордон, спадок Бердслея потрапляв до місцевого культурного обігу.

Найбільш виразною з точки зору рецепції Бердслея виявляється діяльність українського живописця Всеволода Максимовича (1894–1914) – самопроголошеного генія, який стилізував свою артистичну персону згідно з декадентськими постулатами уподібнення життя до твору мистецтва. Він культивував богемний спосіб життя та покінчив із собою у двадцятирічному віці, наслідуючи лінію поведінки типового "homme fatale" межі століть [5, 46]. Його масштабні еротизовані полотна є очевидною даниною стилеві Бердслея. В "Автопортреті", "Поцілунку", "Аргонавтах" та ряді інших живописних робіт використано впізнавані графічні елементи – наприклад, Максимович цитує орнаментальні напівкола, якими у Бердслея оздоблено, зокрема, "павичеву спідницю" зі знаменитої ілюстрації до "Саломеї". Композиційно до "Саломеї" також апелює робота Максимовича "Пир": пози крайніх фігур є відсилками до малюнка "Туалет Саломеї" (перша версія). Крім того, у діахромній картині "Маскарад" Максимович звертається до бердслеєвської теми макабричного костюмованого балу, вуайеристичної вистави із залученням глядача.

Варто також відзначити вплив Бердслея на українського графіка, співзасновника Української академії мистецтва Георгія Нарбута. Як зазначає К. В'язова, лінійний почерк Бердслея, що прагнув якнайкраще задовольняти вимогам фотомеханічної репродукції, відбився на розвитку технологічного, пристосованого до вимог матеріалу методу Нарбута [6, 177].

Попри те, що творчість Бердслея, беззаперечно, стала поштовхом для поступу модернізму в Росії та Україні, його вплив досі не став предметом окремого культурологічного дослідження. Емпіричний аналіз, що його дотепер застосовували науковці, не пояснює, які аспекти життєтворчості та робіт Бердслея уможливили актуалізацію саме цього митецького "типу" в Росії й Україні першої чверті ХХ ст. та у який спосіб його міф було перевинайдено в іноземному культурному контексті. Ці питання мають стати відповідною точкою для подальших розробок. Вивчення процесу конструювання сенсу бердслеєвських робіт у різних соціальних та культурних осередках сприяє підриву усталеного образу художника як релікту епохи вікторіанського декадансу. Значення творчості Бердслея має бути переосмислене як таке, що розгортається в часі, "як ефект та афект, а не лише віддалений продукт доби, яка давно минула" [12, 175].

Література

1. А. Н. Обри Бердслей / А. Н. // Мир Искусства. – 1899. – С. 16–17.
2. Маковский С. Бердслей О. Рисунки. Проза. Стихи. Афоризмы. Письма. Воспоминания и статьи о Бердслее / сост. А.Басманов. М.: Игра-техника, 1992. 288 с.
3. Бочкарева Н. С. О. Бердсли и В. Каменский: неожиданные параллели / Н. С. Бочкарева // Пограничные процессы в литературе и культуре: сборник статей по материалам международной научной конференции, посвященной 125-летию со дня рождения Василия Каменского, 17–19 апреля 2009 г. – Пермь: Пермский ун-т., 2009. – С. 339–343.
4. Весы. – 1905. – № 11.
5. Войскунская Н. Окунали кисти в каждую банку краски / Натэлла Войскунская // Третьяковская галерея = The Tretyakov Gallery Magazine: Ежеквартальный журнал по искусству. – 2007. – № 3 (16). – С. 36–46 (с. 46)
6. Вязова Е. Гипноз англomании: Англия и английское в русской культуре рубежа XIX–XX веков / Екатерина Вязова. – М.: Новое литературное обозрение, 2009. – 566 с.
7. Макколл Д. С. Обри Бердслей / Д. С. Макколл // Мир Искусства. – 1900. – № 7, 8. – С. 73–84.
8. Маковский С. Обри Бердслей / Сергей Маковский // Страницы художественной критики. – Санкт-Петербург, 1909–1913. – Ч. 1: Художественное наследие современного Запада. – 1909. – С. 147–163.
9. Табункина И. А. Рецепция Обри Бердсли в стихотворении М. Кузмина "Приглашение" / И. А. Табункина // Вестник Пермского университета. – 2012. – № 18. – С. 121–130.
10. Табункина И. А. Стихотворение М.Кузмина "Fides Apostolika" в контексте литературного и графического наследия Обри Бердсли / И. А. Табункина // Вестник Пермского университета. – 2012. – № 23. – С. 120–129.
11. Шестаков, В. Русское искусство Серебряного века и его английские связи / Вячеслав Шестаков // Собрание. – 2005. – № 7. – С. 78–83.
12. Bal M. Semiotics and Art History / Mieke Bal, Norman Bryson // The Art Bulletin. – 2006. – № 73. – P. 174–208.
13. Beerbohm M. The Works of Max Beerbohm / Max Beerbohm. – London: Bodley Head, 1896. – 178 p.
14. Benois A. Memoirs. Vol. 2 / Alexandre Benois ; [trans. by Moura Budberg]. – London: Chato & Windus, 1964. – 267 p.
15. Birnbaum M. Aubrey Vincent Beardsley / Martin Birnbaum // Introductions: Painters, Sculptors and Graphic Artists. – Chicago: Art Institute of Chicago, 1911.
16. Bobilewicz G. Обри Бердсли (Бердслей) в русской художественно-литературной среде конца XIX – начала XX века / Bobilewicz G. // Slavia Orientalis. – 2007. – № 56. – С. 449–508.
17. Bowlit J. E. Moscow and St. Petersburg in Russia's Silver Age: 1900–1920 / John E. Bowlit. – London : Thames & Hudson, 2008. – 400 p.
18. Bowlit J. E. National in Form, International in Content: Modernism in Ukraine / John E. Bowlit // Ukrainian Modernism 1910–1930 [ed. by Anatoliy Melnyk and others]. – Kiev : National Art Museum of Ukraine, 2006. – P. 75–83.
19. Desmarais J. H. The Beardsley Industry: The Critical Reception in England and France 1893 to 1914 / Jane H. Desmarais. – Aldershot : Ashgate, 1998. – 166 p.

20. Diaghilev and the Golden Age of the Ballet Russes, 1909–1929 [ed. by J. Pritchard]. – London : V&A, 2010. – 240 p.
21. Jackson H. The Eighteen Nineties: A Review of Art and Ideas at the Close of the Nineteenth Century / Holbrook Jackson. – London : Grant Richards, 1913. – 304 p.
22. Rutherford A. The Triumph of the Veiled Dance: The Influence of Oscar Wilde and Aubrey Beardsley on Serge Diaghilev's Creation of the Ballets Russes / Annabel Rutherford // Dance Research: The Journal of the Society for Dance Research. – 2009. – № 27. – P. 93–107.
23. Snodgrass C. Aubrey Beardsley, Dandy of the Grotesque / Chris Snodgrass. – New York : Oxford University Press, 1995. – 338 p.
24. Zatin L. Aubrey Beardsley and Victorian Sexual Politics / Linda Zatin. – Oxford : Clarendon, 1990. – 234 p.

References

1. A. N. Obri Berdsley / A. N. // Mir Iskusstva. – 1899. – S. 16–17.
2. Makovskiy S. Berdsley O. Risunki. Proza. Stikhi. Aforizmy. Pis'ma. Vospominaniya i stat'i o Berdslee / sost. A. Basmanov. M.: Igra-tehnika, 1992. 288 c.
3. Bochkareva N. S. O. Berdsli i V. Kamenskiy: neozhidannye paralleli / N. S. Bochkareva // Pogranichnye protsessy v literature i kul'ture: sbornik statey po materialam mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii, posvyashchennoy 125-letiyu so dnya rozhdeniya Vasiliya Kamenskogo, 17–19 aprelya 2009 g. – Perm': Permskiy un-t., 2009. – S. 339–343.
4. Vesny. – 1905. – № 11.
5. Voyskunskaia N. Okunali kisti v kazhduyu banku kraski / Natella Voyskunskaia // Tret'yakovskaya galereya = The Tretyakov Gallery Magazine: Ezhekvartal'nyy zhurnal po iskusstvu. – 2007. – № 3 (16). – S. 36–46 (s. 46)
6. Vyazova E. Gipnoz anglomanii: Angliya i angliyskoe v russkoy kul'ture rubezha KhKh-KhKh vekov / Ekaterina Vyazova. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2009. – 566 s.
7. Makkoll D. S. Obri Berdsley / D. S. Makkoll // Mir Iskusstva. – 1900. – № 7, 8. – S. 73–84.
8. Makovskiy S. Obri Berdsley / Sergey Makovskiy // Stranitsy khudozhestvennoy kritiki. – Sankt-Peterburg, 1909–1913. – Ch. 1: Khudozhestvennoe nasledie sovremennoy Zapada. – 1909. – S. 147–163.
9. Tabunkina I. A. Retseptsiya Obri Berdsli v stikhotvorenii M. Kuzmina "Priglasenie" / I. A. Tabunkina // Vestnik Permskogo universiteta. – 2012. – № 18. – S. 121–130.
10. Tabunkina I. A. Stikhotvorenie M. Kuzmina "Fides Apostolika" v kontekste literaturnogo i graficheskogo naslediya Obri Berdsli / I. A. Tabunkina // Vestnik Permskogo universiteta. – 2012. – № 23. – S. 120–129.
11. Shestakov, V. Russkoe iskusstvo Serebryanogo veka i ego angliyskie svyazi / Vyacheslav Shestakov // Sobranie. – 2005. – № 7. – S. 78–83.
12. Bal M. Semiotics and Art History / Mieke Bal, Norman Bryson // The Art Bulletin. – 2006. – № 73. – R. 174–208.
13. Beerbohm M. The Works of Max Beerbohm / Max Beerbohm. – London: Bodley Head, 1896. – 178 p.
14. Benois A. Memoirs. Vol. 2 / Alexandre Benois ; [trans. by Moura Budberg]. – London: Chatto & Windus, 1964. – 267 p.
15. Birnbaum M. Aubrey Vincent Beardsley / Martin Birnbaum // Introductions: Painters, Sculptors and Graphic Artists. – Chicago: Art Institute of Chicago, 1911.
16. Bobilewicz G. Obri Berdsli (Berdsley) v russkoy khudozhestvenno-literaturnoy srede kontsa KhKh – nachala KhKh veka / Bobilewicz G. // Slavia Orientalis. – 2007. – № 56. – S. 449–508.
17. Bowlit J. E. Moscow and St. Petersburg in Russia's Silver Age: 1900–1920 / John E. Bowlit. – London : Thames & Hudson, 2008. – 400 p.
18. Bowlit J. E. National in Form, International in Content: Modernism in Ukraine / John E. Bowlit // Ukrainian Modernism 1910–1930 [ed. by Anatoliy Melnyk and others]. – Kiev : National Art Museum of Ukraine, 2006. – P. 75–83.
19. Desmarais J. H. The Beardsley Industry: The Critical Reception in England and France 1893 to 1914 / Jane H. Desmarais. – Aldershot : Ashgate, 1998. – 166 p.
20. Diaghilev and the Golden Age of the Ballet Russes, 1909–1929 [ed. by J. Pritchard]. – London : V&A, 2010. – 240 p.
21. Jackson H. The Eighteen Nineties: A Review of Art and Ideas at the Close of the Nineteenth Century / Holbrook Jackson. – London : Grant Richards, 1913. – 304 p.
22. Rutherford A. The Triumph of the Veiled Dance: The Influence of Oscar Wilde and Aubrey Beardsley on Serge Diaghilev's Creation of the Ballets Russes / Annabel Rutherford // Dance Research: The Journal of the Society for Dance Research. – 2009. – № 27. – R. 93–107.
23. Snodgrass C. Aubrey Beardsley, Dandy of the Grotesque / Chris Snodgrass. – New York : Oxford University Press, 1995. – 338 p.
24. Zatin L. Aubrey Beardsley and Victorian Sexual Politics / Linda Zatin. – Oxford : Clarendon, 1990. – 234 p.

Довжик А. К.

К вопросу рецепции Обри Бердслея в Украине и России в начале XX в.

Статья посвящена личности эмблематичного художника викторианской Англии Обри Бердслея и его рецепции в России и Украине в первой четверти XX в. Определено влияние Бердслея на такие культурные явления, как авангардные художественно-литературные альманахи России, декоративное искусство Ballets Russes, сценография прогрессивных частных театров (театр Веры Комиссаржевской), поэзия Серебряного века. Объясняется значимость наследия и личности Бердслея для становления таких украинских художников, как Всеволод Максимович и Георгий Нарбут. Статья также указывает на проблемы существующей литературы по данной теме.

Ключевые слова: Обри Бердслей, рецепция, Серебряный век, модернизм, декаданс, викторианская культура.

Dovzhyk O.

Reception of Aubrey Beardsley in Ukraine and Russia at the Beginning of the XX century

In his nostalgic record of the Victorian Decadence, Holbrook Jackson argued that Aubrey Beardsley's 'singularity ma[de] him a prisoner for ever in those Eighteen Nineties of which he had been so inevitable an expression'. From the point of view of 2013, this statement was perhaps too predictable. Although interest in the Victorian artist has

never been lacking, scholars within the so-called 'Beardsley's Industry' have fixed their eyes on the British fin de siècle. With the exception of Jane Desmarais's 1998 study of the critical response in France to Beardsley's works, critics have almost exclusively concentrated on what has influenced Beardsley rather than his world-wide impact on writers and artists. The article turns away from how Beardsley 'emblemized' paradoxes of the late Victorian era by shifting its attention to how his work and persona were adopted beyond the yellow nineties. In particular, the article focuses on early twentieth-century Russian and Ukrainian discourse on the artist and his vital role in the emergence of Modernism there. St. Petersburg art-lovers and amateur designers who formed the World of Art group (Mir Iskusstva) considered Beardsley their 'master'. The coterie spread their influence worldwide contributing to the celebrated decorative art of Serge Diaghilev's Ballets Russes. Russian scholars are beginning to discuss Beardsley's influence on the literary tradition of the so-called Silver Age of Russian Culture (1900-1920), particularly, ideas on synaesthesia and theatricality. The first exhibition of the Ukrainian Modernism in New York (2006) drew attention to the painter Vsevolod Maksimovich, a self-proclaimed genius who died of a drug overdose at the age of twenty. Maksimovich stylized his artistic persona in accordance with the Decadent ethos of living life as a work of art, and paid a conspicuous tribute to Beardsley, the Victorian enfant terrible, in his sensuous canvases. Besides, Beardsley was an acknowledged influence on a prominent Ukrainian graphic artist Heorhiy Narbut. By exploring the production of meaning of Beardsley's work in a different social and cultural milieu, the article challenges the basic image of the artist as a relic of the Victorian Decadence.

Key words: Aubrey Beardsley, reception, silver age, modernism, decadence, Victorian culture.

УДК 392.7

Поплавська Аліна В'ячеславівна
аспірантка

СИМВОЛ ГОСТИННОСТІ У СВЯТКОВО-ОБРЯДОВІЙ КУЛЬТУРІ

У статті розглядається символіка гостинності у сфері святково-обрядової культури. Підкреслюється, що зазначена символіка сприяє інтеграції соціуму й встановленню довіри між його членами, неодмінно передбачаючи взаємність почуттів та обопільну потребу у вдячності. Обґрунтовується функціонування традиції гостинності відповідно до вимог загальнолюдської моралі.

Ключові слова: символ, гостинність, обряд, свято, традиція, святково-обрядова культура, хліб, сіль.

Традиційні правила людського співжиття (повага, шанобливість, співчуття, доброзичливість, милосердя, гостинність тощо) є основою моральної культури спілкування. Гостинність як культурно-історичне явище ґрунтується передусім на християнському принципі любові до Бога й до ближнього. Вона є усталеною протягом століть народною традицією з любов'ю і повагою приймати та частувати гостей. Гостинність органічно пов'язана із святково-обрядовою культурою українського народу, а отже, з багатогранною ритуалізацією його способу життя.

Обряд – це традиційні невиробничі, умовно-символічні дії, які супроводжують та суспільно санкціонують найважливіші моменти життєдіяльності окремої людини або людського колективу.

Свято, як і обряд, функціонує в якості необхідних моментів соціальної життєдіяльності, специфічно проголошуючи й утверджуючи ідеї, ідеали, моральні норми поведінки та світоглядно-культурні цінності людської спільноти.

У популярно-філософському трактаті Х. Хіршфельда "Про гостинність. Апологія для людства" (1777) зазначено, що гостинність – це початкова чеснота людства, поступово зникаюча у міру прогресу цивілізації. На думку автора, любов до наживи знищила ту благородну форму первісного та природного спілкування між людьми, про яку він згадує з глибокою ностальгією [13].

Раніше гостинність була прекрасна, а тепер перетворилася у майже забутий ритуал, до того ж перекручений матеріалізмом і егоїзмом сучасного суспільства, як вважає С. Зенкін [4]. Насамперед звернемо увагу на особливий інтерес до гостинності у наші дні: вона, здається, уже майже стала модним товаром. Думка про те, що за старих часів гостинність виявляли краще, ніж у сучасну епоху, стає особливо відчутною наприкінці XVIII століття, коли, цілком ймовірно, і формується остаточно етнографічна мрія, пробуджена розповідями мандрівників.

Здавна народу України була притаманна гостинність, в основі якої стояв принцип: "веселий гість – хаті радість". Адаже родинне життя українців протягом століть супроводжувалося численними обрядами й ритуалами, які своєю образною символікою фіксують вузлові етапи життєдіяльності людини, на які обов'язковим було запрошення гостей або вони приходили самі. Унаслідок складався розгалужений комплекс сімейно-побутової обрядовості, позначений своєю якісною специфікою.

Символіка обрядових дій, фіксована у чуттєво-наочних образах (емблеми, герби, пам'ятники тощо), сприяє ідейно-практичному й емоційно психологічному забезпеченню буттєвості обряду. Видатний український мовознавець, етнолог і філософ О. Потебня (1835-1891) характеризує символ не лише як стилістичну категорію, а й як закономірний продукт культурно-історичного розвитку людства, пов'язаний з мовою, світоглядом й пізнанням світу. Дослідник вважав символ невід'ємним компонентом усної